

DOI 10.26886/2414-634X.1(20)2018.1

UDC 336.1:[658.155:338.45:621]

FINANCIAL STABILITY AS A COMPOSITION OF FINANCIAL SECURITY OF JOINT-STOCK COMPANIES OF MACHINE BUILDING

O. Stachuk, Ph.D., Associate Professor

Lesya Ukrainka East-European National University, Lutsk, Ukraine

The article investigates the place of indicators of financial stability of joint stock companies in the system of assessing the state of their financial security. The aim of the work is to analyze the main financial sustainability coefficients of the leading engineering joint stock companies in Ukraine, namely: solvency ratio, financing coefficient, the ratio of own working capital, and the coefficient of maneuverability of equity capital. For the purpose of the study, an indicator method for assessing the financial security of corporate structures has been used. The research objects were PJSC "Motor Sich", PJSC "Sumy Machine Building Scientific and Production Association", PJSC "Turboatom", PJSC "SKF Ukraine", PJSC "Berdychiv Machine-Building Plant" Progress ", PJSC" Electrothermometry ", PJSC" Kharkiv Tractor Plant ". As a result of the calculations, the relevant threats and the dominant financial security of the investigated joint stock companies in the context of their financial sustainability are identified. Possibility of identifying dominant companies and threats to financial security by joint stock companies will facilitate the timely application of adequate tools for minimizing the impact of threats or maximizing the factors of positive impact on the efficiency of financial activities of a joint-stock company.

Key words: joint-stock company, financial security, financial stability, financial security dominant, financial security threats.

кандидат економічних наук, доцент, Стащук О. Фінансова

стійкість як складова фінансової безпеки акціонерних товариств машинобудування/ Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

У статті досліджено місце показників фінансової стійкості акціонерних товариств у системі оцінювання стану їх фінансової безпеки. Метою роботи є проведення аналізу основних коефіцієнтів фінансової стійкості провідних машинобудівних акціонерних товариств в Україні, а саме: коефіцієнта платоспроможності, коефіцієнта фінансування, коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнта маневреності власного капіталу. З метою дослідження використано індикаторний метод оцінювання стану фінансової безпеки корпоративних структур. Об'єктами дослідження стали ПАТ “Мотор Січ”, ПАТ “Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання”, ПАТ “Турбоатом”, ПАТ “СКФ Україна”, ПАТ “Бердичівський машинобудівний завод “Прогрес”, ПАТ “Електротермометрія”, ПАТ “Харківський тракторний завод”. В результаті проведених розрахунків виокремлено релевантні загрози та домінанти фінансової безпеки досліджуваних акціонерних товариств в контексті їх фінансової стійкості. Можливість виявлення акціонерними товариствами домінант та загроз фінансовій безпеці сприятиме своєчасному застосуванню адекватних інструментів щодо мінімізації наслідків впливу загроз або максимізації чинників позитивного впливу на ефективність фінансової діяльності акціонерного товариства.

Ключові слова: акціонерне товариство, фінансова безпека, фінансова стійкість, домінанти фінансової безпеки, загрози фінансової безпеки.

Вступ. Фінансова діяльність корпоративних структур залежить від

екзогенних та ендегенних чинників, що, в свою чергу, визначатиме стан фінансової безпеки. Ймовірнісний характер настання таких екзогенних та ендегенних ризиків спричиняє потребу у розробці нових та удосконаленні існуючих підходів до ідентифікації стану фінансової безпеки акціонерних товариств. Наукова література містить різноманітні підходи до визначення стану фінансової безпеки підприємницьких структур, а саме: індикаторний, ресурсно-функціональний, програмно-цільовий, ранговий (бальних оцінок), вартісний, стратегічно-цільовий [1]. Проте, найбільшого поширення серед практиків здобув саме індикаторний метод, який передбачає оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур шляхом комплексного оцінювання окремих показників його фінансової діяльності. В даному контексті окремим елементом виокремлюють показники фінансової стійкості підприємства.

Формулювання цілей статті. Проблемами оцінювання стану фінансової безпеки підприємств займалися такі вчені, як Т. Б. Кузенко, Ю. Б. Кракос, О. А. Лактіонова, Н. В. Магас, Н. Я. Михаліцька, Ю. В. Павлюк, Н. Н. Пойда-Носик, Т. С. Панфілова, Р. А. Разгон, Ю. А. Смірнов та інші. Проте, існуючі дослідження зачасту ототожнювали поняття фінансової безпеки та фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності, а також здійснювали оцінювання фінансової стійкості підприємств з метою виявлення лише негативних чинників її формування.

Проте, фінансова безпека акціонерних товариств формується під впливом як загроз, так і домінант. З огляду на вище зазначене, метою нашої роботи є ідентифікація загроз та домінант фінансової безпеки акціонерних товариств машинобудування в Україні на основі критерію їх фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу. Однією із вагомих складових

фінансової безпеки акціонерних товариств є фінансова стійкість підприємства. У вузькому розумінні фінансова стійкість суб'єктів господарювання відображає співвідношення власного та позикового капіталу [2]. У широкому розумінні поняття фінансової безпеки розглядають наступним чином. Зокрема, Е. І. Крилов розглядає фінансову стійкість як стан стану фінансової незалежності підприємства та його здатністю маневрувати власним капіталом [3, с. 90]. Г. В. Савицька стверджує, що фінансова стійкість відображає здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що впливає на його платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства [4, с. 544]. І. Гнеушева розглядає фінансову безпеку підприємства як його стабільний фінансовий стан, при якому ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечується фінансова незалежність, платоспроможність, прибутковість [5, с. 87].

Ми вважаємо, що запропоновані науковцями підходи визначають загальні типові характеристики фінансової стійкості підприємства, які можна екстраполювати й на фінансову безпеку підприємства або його кредитоспроможність. Разом з тим, фінансова стійкість та фінансова безпека акціонерного товариства не можуть існувати окремо, позаяк вони є одночасно і результатом, і передумовою одна одної. На наш погляд, саме за рівнем фінансової можна виокремити домінанти, що проявляються у незалежності від позикового капіталу, стабільності розвитку господарюючого суб'єкта, котрий має імідж добросовісного позичальника або навпаки – ідентифікувати загрози його фінансової діяльності.

В залежності від позитивних або негативних значень індикаторів фінансової стійкості, котрі сигналізують про домінанти або загрози

фінансової безпеки акціонерного товариства, у нього підвищуються або, відповідно, знижуються шанси на отримання кредитів та інвестицій за вигіднішими умовами, ніж, скажімо, в інших суб'єктів господарювання певної галузі. Саме показники фінансової стійкості є ключовими при прийнятті рішень кредиторами та інвесторами щодо співпраці з відповідним контрагентом. До найважливіших, на наш погляд, індикаторів фінансової стійкості належать коефіцієнти: платоспроможності (автономії, фінансової незалежності); фінансування (фінансового ризику); забезпеченості власними оборотними коштами; маневреності власного капіталу.

Таблиця 1

Динаміка індикаторів фінансової стійкості акціонерних товариств машинобудівної галузі України за 2013-2016 рр.

Акціонерні товариства	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютний приріст
Коефіцієнт платоспроможності (автономії, фінансової незалежності)					
ПАТ "Мотор Січ"	0,70	0,65	0,69	0,65	-0,05
ПАТ "Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання"	0,24	-0,06	-0,35	-0,50	-0,74
ПАТ "Турбоатом"	0,58	0,64	0,78	0,71	+0,13
ПАТ "СКФ Україна"	0,70	0,70	0,87	0,84	+0,14
ПАТ "Бердичівський машинобудівний завод "Прогрес"	0,42	0,38	0,18	0,34	-0,08
ПАТ "Електротермометрія"	0,79	0,77	0,73	0,72	-0,07
ПАТ "Харківський тракторний завод"	-0,43	0,22	0,21	-0,42	+0,01
Коефіцієнт фінансування (фінансового ризику)					
ПАТ "Мотор Січ"	0,43	0,54	0,46	0,55	+0,12
ПАТ "Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання"	3,19	-16,79	-3,85	-2,99	-6,18
ПАТ "Турбоатом"	0,72	0,56	0,28	0,40	-0,32
ПАТ "СКФ Україна"	0,42	0,43	0,15	0,19	-0,23
ПАТ "Бердичівський машинобудівний завод "Прогрес"	1,38	1,63	4,67	1,94	+0,56
ПАТ "Електротермометрія"	0,27	0,31	0,37	0,39	+0,12
ПАТ "Харківський тракторний завод"	-3,33	3,54	3,66	-3,41	-0,08
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами					
ПАТ "Мотор Січ"	0,69	0,64	0,64	0,69	0
ПАТ "Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання"	0,12	-0,22	-0,54	-0,70	-0,82
ПАТ "Турбоатом"	0,50	0,62	0,76	0,57	+0,07
ПАТ "СКФ Україна"	0,47	0,58	0,85	0,84	+0,37

ПАТ "Бердичівський машинобудівний завод "Прогрес"	0,07	-0,04	-0,20	0,27	+0,20
ПАТ "Електротермометрія"	0,44	0,36	0,39	0,33	-0,11
ПАТ "Харківський тракторний завод"	-0,41	-1,33	-3,40	-7,85	-7,44
Коефіцієнт маневреності власного капіталу					
ПАТ "Мотор Січ"	0,62	0,67	0,66	0,78	+0,16
ПАТ "Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання"	0,39	-	-	-	-
ПАТ "Турбоатом"	0,72	0,80	0,85	0,53	-0,19
ПАТ "СКФ Україна"	0,32	0,52	0,69	0,73	+0,41
ПАТ "Бердичівський машинобудівний завод "Прогрес"	0,09	-0,06	-0,63	0,56	+0,47
ПАТ "Електротермометрія"	0,22	0,17	0,23	0,19	-0,03
ПАТ "Харківський тракторний завод"	-	-1,80	-2,16	-	-

Примітка. Складено за даними річної фінансової звітності досліджуваних акціонерних товариств.

Так, на ПАТ "Мотор Січ" значення коефіцієнта автономії перебувають в межах рекомендованих (0,65-0,70) (табл. 1). Це означає, що більша половина власного капіталу вкладена в активи й приносить дохід. Значення індикатора фінансового ризику є прийнятним для віднесення акціонерного товариства до розряду фінансово незалежних: у 2014 р. він незначно збільшився порівняно з 2013 р., у 2015 р. – дещо зменшився, в 2016 р. – знову збільшився, сягнувши максимального значення 0,55, однак, не перевищив критичну межу – 1. Достатньо раціональними є показники забезпечення власними оборотними коштами (0,64-0,69) та маневреності власного капіталу (0,62-0,78). Таким чином, індикатори фінансової стійкості даного акціонерного товариства є домінантами фінансової безпеки, що підтверджують високий рівень його платоспроможності.

З огляду на показники фінансової стійкості ПАТ "Турбоатом", воно є платоспроможним та фінансово незалежним підприємством, яке раціонально використовує власні кошти та позичені ресурси, що зарахуємо до домінант його фінансової безпеки. Так, коефіцієнти фінансової стійкості на протязі 2013-2015 рр. перебувають в межах рекомендованих значень: автономії – 0,58-0,78; фінансового ризику –

0,28-0,72; забезпеченості власними оборотними коштами – 0,50-0,76; маневреності власного капіталу – 0,53-0,85.

Розглядувані індикатори фінансової стійкості ПАТ “СКФ Україна” вказують на домінанти його фінансової безпеки, котрі забезпечують стабільний розвиток акціонерного товариства й формують позитивний інвестиційних імідж компанії. Так, значення: коефіцієнта автономії перебуває в межах 0,70-0,87 (від найменшого до найбільшого), перевищуючи нормативний рівень 0,5; коефіцієнта фінансового ризику – 0,15-0,43 при нормативному менше за 0 (причому в динаміці, він також зменшується); коефіцієнта забезпечення власними оборотними коштами – 0,47-0,85 при нормативному більше 0,1; коефіцієнта маневреності власного капіталу – 0,32-0,73, динаміка котрого (незначне збільшення з кожним роком) відображає професіоналізм і ефективність у політиці управління власними фінансовими ресурсами підприємства.

На ПАТ “Сумське машинобудівне науково-виробниче об’єднання” є проблеми з фінансовою стійкістю. Так, значення показника автономії знаходиться поза межами діапазону рекомендованих ($>0,5$) на протязі усього аналізованого періоду, причому динаміка його погіршується (див. табл.3.2.2). Від’ємна величина коефіцієнта фінансового ризику (що сягнув максимального значення у 2014 р. – -16,79 проти нормативного >0 , але <1) обумовлена значною сумою непокритих збитків, що перевищують величину власного капіталу, в результаті чого – вона від’ємна. Тобто на 1 грн. власного капіталу (практично на одиницю непокритого збитку) припадає 16,79 грн. позичених коштів. Таким чином, де-факто підприємство вже є банкрутом, однак, продовжує функціонувати на основі позиченого капіталу.

Враховуючи зазначене, коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2014-2016 рр. не варто розраховувати, беручи до уваги той

факт, що в аналізованому періоді його величина та розмір чистого оборотного капіталу від'ємні, що при розрахунках дасть додатний результат, за яким можна встановити, скільки короткострокових позичених ресурсів припадає на одиницю непокритих збитків. Тобто навіть не розраховуючи даний показник, можна зробити висновок про те, що власних коштів недостатньо для фінансування оборотних активів в результаті чого залучаються кредитні ресурси. Разом з тим, для виявлення причин збитковості та браку оборотних коштів необхідно провести ґрунтовніший фінансовий аналіз.

Зазначене підтверджується також коефіцієнтом забезпечення власними оборотним коштами, котрий був максимально наближеним до рекомендованого значення у 2013 р. – 0,12, проте у 2014-2016 рр. взагалі був від'ємним. Це обумовлено, знову ж таки, дефіцитом оборотних коштів для погашення короткострокових фінансових зобов'язань.

Відтак, індикатори фінансової стійкості даного акціонерного товариства вказують на його неплатоспроможність, а основними загрозами його фінансової безпеки є зростання фінансової залежності внаслідок подальшого збільшення розміру позикових ресурсів, поглиблення збитковості та банкрутство.

Схожа ситуація з фінансовою стійкістю ПАТ “Харківський тракторний завод”, індикатори якої сигналізують про можливість припинення діяльності товариства в найближчому періоді. Щоправда, на відміну від ПАТ “Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання”, на підприємстві офіційно реалізують план санаційних заходів з метою відновлення його платоспроможності.

За показниками фінансової стійкості ПАТ “Бердичівський машинобудівний завод “Прогрес” можна зробити висновок, що підприємство також фінансово нестійке, позаяк усі коефіцієнти

аналізованої групи не попадають в діапазон нормативних значень, за винятком індикатора забезпеченості оборотними коштами (у 2016 р.) та маневреності власного капіталу у 2014 р. і 2016 р. Так, величина коефіцієнта: автономії зменшилася з 0,42 у 2013 р. до 0,34 у 2016 р.; фінансового ризику – збільшилася з 1,38 у 2013 р. до 1,94 у 2016 р.; забезпеченості власними оборотними коштами – збільшилася з 0,07 у 2013 р. до 0,27 у 2016 р.; маневреності власного капіталу – збільшилася з 0,09 до 0,56 у відповідних роках. Не зважаючи на те, що у 2016 р. підприємство поповнило власний капітал коштами від випуску акцій, це не підвищило рівень його платоспроможності, незадовільні значення індикаторів якої обумовлюють загрози фінансової безпеки товариства та свідчать про неефективне використання власних і позичених фінансових ресурсів.

Що стосується ПАТ “Електротермометрія”, то величини усіх індикаторів його фінансової стійкості є близькими до рекомендованих (див. табл.3.2.2) і свідчать про ефективне використання власних коштів та незалежність підприємства від залучених фінансових ресурсів, що зарахуємо до домінант його фінансової безпеки.

Висновки. Узагальнюючи результати аналізу стану фінансової безпеки акціонерних товариств машинобудування виокремимо такі загрози їх фінансової безпеки за аналізованими складовими: 1) неплатоспроможність суб’єкта господарювання (ПАТ “Сумське машинобудівне науково-виробниче об’єднання”, “Харківський тракторний завод”); 2) утруднена платоспроможність господарюючого суб’єкта (ПАТ “Бердичівський машинобудівний завод “Прогрес”). Основними домінантами у забезпеченні фінансової безпеки досліджуваних акціонерних товариств вважаємо за доцільне виокремити фінансову стійкість ПАТ “Мотор Січ”, ПАТ “СКФ Україна”, ПАТ “Турбоатом”, ПАТ “Електротермометрія”.

Література:

1. Пойда-Носик Н. Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств [Електронний ресурс] / Н.Н. Пойда-Носик. – Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – Вип. 1. – С. 288-292. – Режим доступу:<file:///C:/Users/Admin/Downloads/16019-22141-1-SM.pdf>.

– Назва з екрану.

2. Коваль Л. П. Фінансова стійкість у забезпеченні фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Л. П. Коваль. – Економічні науки. – доступу:

http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2012/Economics/10_101105.doc.htm

- Назва з екрану.

3. Управление финансовым состоянием организации (предприятия)/ Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. Э. И. Крылова и др. – М.: ЭКСМО, 2007. 416 с.

4. Савицкая Г. В. Экономический анализ: учеб. [11-е изд. испр. и доп.] / Г. В.Савицкая – М.: Новое знание, 2005. – 651 с.

5. Гнеушева І. Сучасні підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості підприємства / І. Гнеушева, Д. Русских // Економічний аналіз, 2011. – Вип.8, Част. 2. – С. 86-90.

References:

1. Pojda-Nosyk N. N. (2013). *Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstv* [Scientific and methodological approaches to assessing the level of financial security of enterprises]. – Available at: <http://www.journals.uran.ua/index.php/2225-6407/article/view/16019> [in Ukrainian].

2. Koval' L. P. (2012). *Finansova stijkost' u zabezpechenni financovoi bezpeky pidpriemstva* [Financial stability in ensuring financial security of

the enterprise]. – Available at:

http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2012/Economics/10_101105.doc.htm

[in Ukrainian].

3. *Upravlenie finansovym sostojaniem organizacii (predprijatija) [Management of the financial condition of the organization (enterprise)] (2007). Under the Society. Ed. Dr. econ. Sciences, prof. E. I. Krylova and others. – 416 P. [in Russian].*

4. *Savickaja G. V. (2005). Jekonomicheskij analiz [Economic analysis]. [training]. – 651 P.*

5. *Hnieusheva I. (2011). Suchasni pidkhody do vyznachennia ta otsinky finansovoi stijkosti pidpriemstva [Modern approaches to the definition and assessment of financial sustainability of the enterprise]. Ekonomichnyj analiz - Economic analysis. (8). - 86-90.*